

סיכומי ספר העדר לשנת תשל"ד

תנובת החלב והשומן

ממוצעת של פרותיהם. זהו, לכל הדעות, הישג מרשים ביותר.

בין המשקים אשר שיפרו את הישגיהם יש כאלו המדורגים בין משקי השיא, אך גם ברמות התנובה הנמוכות יחסית ההישגים אינם מבוטלים כלל. ברצוננו לציין מספר משקים שהישגיהם בולטים, הן בין משקי השיא והן ברמות התנובה האחרות, בהתאם לגודל השיפור שהושג: בר-עם (כ-1,200 ק"ג), ארז (כ-1,000 ק"ג), סאסא (כ-1,000 ק"ג), אשדות-יעקב איחוד (כ-800 ק"ג), יורעאל (כ-800 ק"ג), חפץ-חיים (כ-700 ק"ג), מגידו (כ-700 ק"ג), תימורים (כ-700 ק"ג), בית-העמק (כ-600 ק"ג), שער-העמקים, עין-השופט, מחניים ומעגן (כ-500 ק"ג כל אחד). בנוסף לאלו היו הישגים ניכרים למשקים רבים, אך מקוצר היריעה נבצר מאתנו לצינם ועימם הסליחה.

לעומת משקים אלו היו גם משקים מספר בהם נפלה התנובה במידה ניכרת מזו שהושגה בשנת תשל"ג. ברצוננו להאמין כי את הקולר יש לתלות בתקופה הסוערת שעברה עלינו, וכי משקים אלו יסגרו את הפער שנוצר וידביקו את רמתם הקודמת.

תמונה דומה מתקבלת גם בין המשקים החול-בים פעמיים ביממה (טבלה 2); עליה ניכרת חלה טבלה 2. התפלגות המשקים לפי רמת התנובה הממוצעת לפרה ($2 \times$), קיבוצים ומושכים שיתופיים (כולל כתי ספר חקלאיים)

מס' המשקים בתשל"ד	תנובה ממוצעת לפרה, ק"ג
3	7000 ויותר
9	7000—6000
11	6000—5000
3	5000—4000
2	4000—3000
28	סה"כ

שנת תשל"ד לא היתה שנה רגילה מבחינת ביקורת החלב. מלחמת יום הכיפורים השפיעה על ביקורת החלב כפי שהשפיעה על פעילויות אחרות במשק. ימי המלחמה וההתשה, שירות המילואים הממושך, הן של בעלי הבקר והרפתנים והן של מבקרי החלב, גרמו להפסקות ולשיבושים במהלכה התקין של ביקורת החלב.

על אף מצב קשה זה אליו נקלע משק החלב, מפתיעה לטובה העליה הניכרת שחלה בתנובת החלב לפרה בעדר, מ-6,654 ק"ג בתשל"ג ל-6,833 ק"ג בתשל"ד. ראוייה גם לציון העובדה, כי אחוז השומן בחלב עלה במקצת, מ-3.19 ל-3.22, ונעצר הסחף בנושא זה לו היינו עדים בשנים האחרונות.

אל קיבוץ מרחביה, אשר תנובת החלב לפרה בעדרו הגיעה לשיא חדש, 9,647 ק"ג, הצטרף עדר קיבוץ שרד שעבר לראשונה את גבול 9,000 ק"ג. גדל גם מספר העדרים בהם תנובת החלב לפרה עלתה על 8,000 ק"ג (טבלה 1).

טבלה 1. התפלגות המשקים לפי רמת התנובה הממוצעת לפרה ($3 \times$), קיבוצים ומושכים שיתופיים

מס' המשקים בתשל"ד	תנובה ממוצעת לפרה, ק"ג
2	9000 ויותר
8	9000—8000
78	8000—7000
74	7000—6000
9	6000—5000
171	סה"כ

ודומה המצב גם בקבוצת העדרים שתנובתם הממוצעת היתה 8,000—7,000 ק"ג לפרה (עליה מ-65 ל-78 משקים). מהטבלה הנ"ל ניתן להוכיח, כי כמחצית העדרים החולבים שלוש פעמים ביממה עברו את גבול 7,000 ק"ג כתנובה

השופט — 2.90%, מחניים — 2.91%, חפץ-חיים — 2.77% ואחרים. יש צורך לעשות לשיפור המצב בנושא כאוב זה, מה גם שכלל העדר עלה כנראה על דרך המלך. העלאת אחוז השומן בעדרים הבעיתיים תביא לעליה ניכרת בתכולה הממוצעת של השומן בחלב בעדר בכללותו.

נקודה הראויה לציון היא המשך גידול יחידות העדר במשקים השיתופיים, וזאת בד בבד עם העליה בתנובת החלב. תופעה זו מתבלטת לא רק בעדרים בעלי תנובה נמוכה או בינונית אלא גם בעדרי השיא וללא כל השפעה שלילית על התקדמות העדר.

תופעה בה אנו נתקלים מדי שנה היא הפער בין סיכומי תנובות החלב לפי מאזן המשקים לבין סיכומי התנובות לפי ביקורת החלב. הסטיה המותרת בין התוצאות המתקבלות בשתי שיטות חישוב אלו היא 3%—4% בלבד. ועדת ספר העדר ממליצה, כי משק אשר לא יעמוד בשנה הבאה באמינות הנדרשת — הפער בין נתוני ביקורת החלב לבין נתוני המאזן — לא ייכלל בספר העדר.

בסיכום: ניתן לקבוע כי שנת תשל"ד היתה שנת הישגים ניכרים, בהתחשב בתנאים אליהם נקלע משק החלב בכללו ועדרים רבים בפרט. הישגים אלו יש לרשום לזכותם של בוקרינו.

גודל העדרים

בטבלה 4. טבלה זו מפרטת גם את השינויים שחלו בגודל העדרים במגזרים השונים של התישבות.

היציבות בגודל העדר נבעה, בראש ובראשונה, מהירידה התלולה במספר הפרות עליהן דווח בחדשים אוקטובר—נובמבר 1973, חדשי המלחמה; אך יש להניח כי גם בחדשים האחרים של השנה אין מספר הפרות המופיע בדו"ח משקף את מספרן האמיתי (טבלאות 5 ו-10). תופעה זו בולטת בכל מגזרי התישבות, אולם בייחוד במושבי העובדים (טבלה 9) בהם נמשכה תופעת הדיווח הלקוי לאורך השנה כולה. בניגוד למצב במושבים, בהם מסירת הדו"ח על מצבת העדר היתה קשורה בנוכחותו או בהיעדרו של בעל

בתנובת החלב לפרה במשקים שדה-אליהו, שובל, נוה-איתן, משמר-דוד, ביה"ס החקלאי בעין-כרם ובמשקים אחרים. לעומת זאת ניכרת דריכה על המקום במושבי ביקורת א' (טבלה 3).

טבלה 3. התפלגות המשקים לפי רמת התנובה הממוצעת לפרה ($2 \times$)

מושבים ביקורת א'

תנובה ממוצעת לפרה, ק"ג	מס' המשקים בחשל"ד
6000 ויותר	1
6000—5000	9
5000—4000	1
סה"כ	11

אחת הבעיות הקשות בעדר החלב שלנו, לה עדיין לא נמצא פתרון, היא אחוז השומן הנמוך בחלב. יש על כן לציון, כי על אף המצב הכללי הקשה בנושא זה היו משקים שהתנובה הגבוהה של פרותיהם היתה מלווה באחוז שומן גבוה מהממוצע הארצי. ראויים לציון המשקים הבאים: שריד — 3.44%, גבת — 3.43%, צרעה — 3.48%, נחשולים — 3.45%, יפעת — 3.43% ואחרים. לעומתם — רבים עדיין המשקים בהם מהווה האחוז הנמוך של שומן (פחות מ-3.0%) בעיה קשה. ביניהם: כרמיה — 2.82%, עין-

המצב הקשה אליו נקלע ענף הרפת בשנת תשל"ד התבטא ביציבות בגודל העדר שבביקורת, אשר כלל 47,171 פרות חולבות, בהשוואה ל-47,107 בשנת תשל"ג, והמשתקף בצורה ברורה

טבלה 4. התפתחות העדרים בהשוואה לשנת תשל"ג

קבוצת ממשק	גידול או הקטנה ב-%
ביקורת א' — כללי	+ 0.14
א) קיבוצים ומושבים	
שיתופיים — 3 חליבות	+ 5.85
ב) בתי-ספר חקלאיים	- 2.85
ג) קיבוצים ומושבים	
שיתופיים — 2 חליבות	- 10.10
ד) מושבים — 2 חליבות	- 20.40

טבלה 6 - מוצאות הביקורת בקיבוצים ובמושבים שיתופיים (3 חליפות)

[illegible]

טבלה 7. חוגאות הכירורגים - סדר חקלאים

[illegible]

8	184	12	236	569	18.73	15.14	3.42	418	12215	652	807	2 nd year
---	-----	----	-----	-----	-------	-------	------	-----	-------	-----	-----	----------------------

ממוצע לשנה תשל"ד: 5413 ק"ג חלב, 1850.7 ק"ג שומן, 3.43% מוצץ
ממוצע לשנה תשל"ה: 5526 ק"ג חלב, 1890.0 ק"ג שומן, 3.42%

טבלה 9. תוצאות הביקורת במושב (2 אליבום)

[illegible]

טבלה 10. טבלת סיכום של ביקורת החלב למי קבוצות שונות במחלף

[illegible]

ד"ר משה יעקב יעקב

קבוצות ומרכזים שמומנים (3 מיליון ₪) :	7085	ק"ג חלב, 225.3	ק"ג שומן, 3.18
בתי-ספר מקומיים :	5413	ק"ג חלב, 185.7	ק"ג שומן, 3.43
קבוצות ומרכזים שמומנים (2 מיליון ₪) :	6336	ק"ג חלב, 207.8	ק"ג שומן, 3.28
מוסדות :	5763	ק"ג חלב, 195.9	ק"ג שומן, 3.40
מבצע כללי ארצי :	6833	ק"ג חלב, 220.0	ק"ג שומן, 3.22

טבלה 11. יציאת פרות מהעדר

קבוצת משק	% יציאת פרות בתשל"ד	תשל"ג
ביקורת א' — כללי	31.0	24.9
(א) קיבוצים ומושבים		
שיתופיים — 3 חליבות	30.7	25.5
(ב) בתי-ספר חקלאיים	31.4	25.2
(ג) קיבוצים ומושבים		
שיתופיים — 2 חליבות	32.2	24.9
(ד) מושבים — 2 חליבות	32.3	21.3

גבוה במידה ניכרת מאשר בשנת תשל"ג (31.0% לעומת 24.9%). תופעה זו ניכרה בכל מגזרי ההתיישבות. הסיבות לכך הן כנראה: (1) המצב הכללי והכלכלי הקשה שהביא לחיסולם של עדרים רבים בייחוד במושבים; (2) המצב הגרוע לגבי פוריות העדרים, הנובע מהיעדר כוח אדם במידה מספקת לטיפול בבעיה רגישה זו; (3) יתכן כי לשם העלאת רמת התנובה נקטו משקים מספר בברור חריף של בקרם. סיבות אלו השפיעו להגדלה מועטה באופן יחסי של העדר.

תהליך הגדלת יחידות העדרים המוכר לנו משנים קודמות, הן במשק השיתופי והן במשק המושבי, נמשך גם השנה. בטבלה 12 ניתן לעקוב אחר התפלגות המשקים לפי גודל עדריהם. מספר המשקים בהם כלל עדר החולבות 400 פרות או יותר עלה לשלושה וכן גדל גם מספר המשקים המחזיקים יותר מ-300 חולבות; אולם העליה הניכרת ביותר חלה במספר המשקים שעדרם מונה 250—300 חולבות. בד בבד חלה ירידה במספר העדרים בהם 100—150 ו-150—200 חולבות. נראה, כי כדי שהענף יגיע לרווחיות נדרשת יחידת עדר גדולה יותר.

המשק, הרי בקיבוצים, במושבים השיתופיים ובבתי-ספר חקלאיים הצליחו להתגבר על הקשיים תוך תקופה קצרה (טבלאות 6—8). אמנם יתכן כי במשק זה או אחר נמשכו חבלי ההסתגלות למצב החדש תקופה ארוכה יותר, אולם לא היתה זו תופעה כללית.

המצב הקשה התבטא בייחוד בעדרי ביקורת ב', וכתוצאה מכך אין אנו יכולים לסכם את תגובות החלב בביקורת זו מפאת היעדר נתונים מלאים. אנו מקווים כי בעתיד הקרוב נצליח להתגבר על הקשיים ולדווח על המצב במשקים אלו, ולוא גם באופן חלקי.

בניגוד למצב בקיבוצים ובמושבים החולבים שלוש פעמים ביממה, נראה כי באותם משקים החולבים פעמיים ביממה חלה הקטנה משמעותית של העדרים גם בשנת תשל"ד, בהמשך למגמה שהתבלטה בשנים הקודמות (טבלה 8).

על אף הקשיים שנמנו לעיל לגבי ביצוע ביקורת החלב, אנו מארגנים השנה שני אזורים חדשים במסגרתה; רמת-הגולן והערבה, בהם החלו עתה ההמלטות.

לאור המצב הכללי הקשה ומהנתונים המובאים לעיל, ניתן להניח כי מספר הפרות בממוצע שנתי עלה על 50,000, ועל כן מגמת ההרחבה והפיתוח, שנסתמנה בשנים הקודמות, נמשכה גם בשנת תשל"ד, אף כי בקצב איטי יותר. מהנתונים לגבי תנובת החלב ולגבי הגודל הממוצע של העדרים, המופיעים ברשימה המפורטת של המשקים המובאת לאחר הטבלאות, ניתן להוכיח כי מספר הפרות בעדר היה בממוצע שנתי 49,574 (בניגוד למספר המופיע בטבלאות 6 ו-10 — 47,171). אפשר לשער כי בסיומה של שנת תשל"ד היה מספר הפרות אף גדול מזה.

שיעור יציאת הפרות מהעדרים (טבלה 11) היה

טבלה 12. התפלגות המשקים לפי מספר החולבות בעדר (ללא מושבים)

שנת הביקורת	מס' העדרים בביקורת	מספר המשקים לפי מספר החולבות בעדר					
		150—200	200—250	250—300	300—350	350—400	+400
תשל"ד	184	54	57	36	10	6	3
תשל"ג	186	73	52	21	8	5	1